

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐገሥ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሃ

አመልካች፡- አቶ ዘውዱ ግዛው

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አየለች ደስታ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ህዝቦች ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ጉዳዩ የቤት ሽያጭ ውል የሚመለከት ነው፡፡ ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየው በወንድገነት ወረዳ ፍ/ቤት ነው፡፡ በሰበር ፍ/ቤት አመልካች ከሣሽ ተጠሪ ተከሣሽ ሆነው ተከራክረዋል፡፡ አመልካች በልጁ ስም የገዛው ቤት በገዢ ስም እንዲዛወርለት ክስ አቅርቦ የወረዳው ፍ/ቤት ቤቱ በገዢ ስም እንዲዛወር ሀምሌ 6 ቀን 2001 ዓ.ም. ውሳኔ ሲሰጥ ውሉ ህጋዊ ነው በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ ከዚህ በኋላ የተጠሪ ልጅ ወ/ሮ አይናለም እርቅነው ፍርዱን በመቃወም አቤቱታ አቅርቧል፡፡ የወረዳው ፍ/ቤት በፊት የሰጠውን ውሳኔ በማጽደቅ ሀምሌ 6 ቀን 2002 ዓ.ም ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ ተጠሪ በውሳኔው ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለሲዳማ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦዋል፡፡ የከፍተኛው ፍ/ቤት በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 337 መሠረት ይግባኙን ሰርዞታል፡፡

አመልካች በወረዳውና በዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት አለበት በማለት ተጠሪ የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቦዋል፡፡ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ተጠሪን በችሎት አስቀርቦ በማየትና ተጠሪ በዕድሜያቸው በጣም የገፉ ማየትም ሆነ ማንበብና መጻፍ የማይችሉ አርጊት መሆናቸውን በማረጋገጥ እንደዚሁም በውሉ ላይ ያለው የጣት አሻራ ፊርማ የተጠሪ መሆኑን ለማጣራት በውሉ ላይ የተገለጸው ምስክርኛ በማጣሪያ ምስክርነት አስቀርቦ በመስማት የሥር ፍ/ቤት ተጠሪ ቀርበው ማይከራከሩ ቀርበው እንደተከራከሩ በማስመሰል የቤት ሽያጭ ውሉ ተፈጻሚነት አለው በማለት የሰጠው ውሳኔ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1728 ንኡስ አንቀጽ 3 ድንጋጌ የሚጥስና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት የወረዳው ፍ/ቤትና የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ ሽሮታል፡፡

አመልካች የካቲት 24 ቀን 2002 ዓ.ም ባቀረበው አቤቱታ ውሉ በመጀመሪያ ለወረዳው ፍ/ቤት ባቀረብኩት ክስ ክርክር ተደርጎብኩት ቤቱን የገዛሁት አካለ መጠን ባልደረሰ ልጄ ስም ስለነበር በእኔ በአባቷ ስም እንዲዛወር ውሳኔ ተሰጥቶብታል። የተጠሪ ልጄ ውክልና ሳይኖራት የክስ መቃወሚያ በህግ ከተፈቀደው ሥርዓት ውጭ አቅርባ ተሰርዞታል። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት በተከራካሪዎ ያልተነሳ ነገር ራሱ በዝርዝር በማስፈር የቤት ሽያጭ ውል ስለመኖሩ የተካደበት ነጥብ በሌለበት ሁኔታ ከህግ ውጭ የበታች ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ መሻሩ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት አመልክቷል። ተጠሪ ጥር 6 ቀን 2003 ዓ.ም በተጻፈ መልስ የወረዳው ፍ/ቤት በመጀመሪያ ጉዳዩን አይቶ ሲወስን በፍ/ቤት ቀርቤ በቃል ክርክር እንዳመንኩ ተቆጥሮ በመዝገቡ በሌለሁበት ውሳኔ የሰጠ በመሆኑ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ውሉ ሀሳተኛ መሆኑን በውሉ ላይ ስማቸው የተገለጸውን ምስክሮች በማጣሪያ ምስክርነት በመስማት አረጋግጦ የወሰነው ውሳኔ በመሆኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት መልስ ሰጥተዋል። አመልካች የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከስር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራ ቀኙ በጽሁፍ ያቀረቡት አቤቱታ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም ጉዳዩን የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

ከላይ የተገለጸውን ጭብጥ ለመወሰን የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የተጠሪን ማንበብና መጻፍ አለመቻል ተጠሪ ማየት የማይችሉ በእድሜ የገፉ መሆኑንና በውሉ ላይ ስማቸው የተገለጹ ምስክሮችን በመስማት ፍሬ ጉዳይ በማጣራት እና ማስረጃ በመመዘን የሰጠው ውሳኔን ተገቢነት ማየት አስፈላጊ ነው። የክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበትን በክልል ጉዳዮች የተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ ለማረም በሰበር ችሎት የማየት ስልጣን እንዳለውና ዝርዝሩ በህግ እንደሚወሰን በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80 ንኡስ አንቀጽ 3/ለ/ ተደንግጓል። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት በክልል ጉዳዮች በተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበትን ውሳኔ በሰበር አይቶ የማረም ስልጣን እንዳለው በክልሉ ህገ መንግስትና በክልሉ ፍ/ቤቶች ማቋቋሚያ አዋጅ ድንጋጌዎች መኖሩን ለመገንዘብ ይቻላል።

ከላይ በዝርዝር ከገለጽናቸው የህግ ማዕቀፎች የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ፍሬ ጉዳይ የማጣራት ተጨማሪ ምስክር መስማትና ተጨማሪ ማስረጃ በመቀበል ማስረጃን በመመዘንና በመመርመር ውሳኔ መስጠቱ በክልሉ ጉዳይ በተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሠረታዊ የህግ ስህተት ከማረም ስልጣኑ ውጭ በመውጣት ውሳኔ የሰጠ መሆኑን የሚያሳዩ ናቸው። የሰበር ሥርዓት በመሠረታዊ ባህሪው ከይግባኝ ሥርዓት የተለየ ነው። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት በዚህ መዝገብ ተጨማሪ ምስክሮችን በመስማትና ሌሎች ፍሬ ጉዳዮችን በማጣራት ማስረጃ በመመዘን የሰጠው ውሳኔ የአመልካቹን የመከላከያ ማስረጃ የማቅረብና የመስማት መብት የሚያጣብብ ነው። አመልካች በፍሬ ጉዳይና በማስረጃ ምዘና ሂደት ተፈጽሟል የሚለውን ስህተት በይግባኝ የማሳየት መብቱን የሚያሳጣ ነው።

በያዝነው ጉዳይ ተጠሪ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ጉዳዩን ባየበትና ተጠሪን አስቀርቦ በአካል በአየቦት ወቅት ሳይሆን ወሉን በተዋዋሉበት ጊዜ ማየት የተሳናቸው ነበሩ ወይስ አልነበሩም? ተጠሪዎ በወቅቱ ማህይም ማንበብና መጻፍ የሚችሉ ነበሩ ወይስ አይደሉም? የሚሉት ነጥቦች ግራ ቀኙ

በስር ፍ/ቤት ያልተከራከሩበትንና ማስረጃቸውን አቅርበው ያላሰሙበት ነው። ከዚህ በተጨማሪ ውሉ ላይ ተጠሪ ስለመፈረማቸው ወይም አለመፈረማቸውና ስለውል አፈራረም የግራ ቀኝ ማስረጃ አቅርበው ማሰማትና መከራከር ካለባቸው በስር ፍ/ቤት እንጂ በክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት ሊሆን እንደማይገባ የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80 ንኡስ አንቀጽ 3 /ለ/ ና ከሌሎች የክልሉ የህግ ማዕቀፎች እንደዚሁም ከፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 343/1/ ድንጋጌዎች ይዘት መንፈስና ዓላማ ለመገንዘብ ይቻላል። ስለሆነም የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ተጠሪ በአሁኑ ወቅት ማየት የተሳናትና ማህይም ናት በማለት በፍሬ ጉዳይ ደረጃ መደምደሚያ ላይ የደረሰው ተጠሪ ውሉ ከአመልካች ጋር ተዋዋለች በተባለበት ወቅት ስለነበረው ሁኔታ አመልካች የበኩሉን ማስረጃ እንዲያቀርብ እድል ያልሰጠና ከላይ የተጠቀሱትን የህግ ድንጋጌዎች የጣሰ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ህዝቦች ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል።
2. የወንድገነት ወረዳ ፍ/ቤት ተጠሪ ውሉን ከአመልካች ጋር በተዋዋሉበት ጊዜ ማየት የተሟላቸው ነበሩ ወይስ አልነበሩም? ተጠሪ ውሉን በሚዋዋሉበት ጊዜ ማንበብና መጻፍ የማይችሉ ነበሩ ወይስ አልነበሩም? ተጠሪ ውሉን ከአመልካች ጋር ተዋዋለዋል ወይስ አልተዋዋሉም? በሚሉት ነጥቦች ላይ የአመልካችንና የተጠሪን ምስክሮቻቸውን እንዲያቀርቡ በማድረግና በውሉ ላይ በምስክርነት ተገኝተው ፈርመዋል የተባሉትን ምስክሮች ቃል በመስማት አመልካች ከተጠሪ ጋር አድርገዋለሁ የሚለው ውል ፈራሽ ነው ወይስ አይደለም? ውሉ ፈራሽ ነው የሚባል ቢሆን ውጤቱ ምን ይሆናል በሚሉት ጭብጦች ላይ ውሣኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩን በፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 343/1/ መሠረት መልሰን ልክንለታል።
3. በዚህ ፍ/ቤት የወጣውን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

እ.ከ